

• М Е М У А Р И Т А Щ О Д Е Н Н И К И •

А Р Т Е М
П Е Т Р И К

Його звуть
Падре

Харків
«ФОЛІО»
2023

ЙОГО ЗВУТЬ ПАДРЕ

[■]

Кава, вервиця, стечкін

Холодно. Проте не так, щоб зовсім по-зимовому. Плюс-мінус можна стерпіти. Коти ж терплять. Он один ледачо пробіг повз синю стіну Михайлівського монастиря. Коти — то коти, і нахабні, й егоїстичні, але бувають терплячими. Якщо три смуги на пузі — вочевидь з бійцівським складом характеру. Та собаки крутіші, у них головний скіл є — завзятість, а ще й вірність як бонус. А білки? Чому про собак та котів знову. А про білок хто скаже? Ну, ок. Білки. Ось щойно двох бачив, сиділи поряд зі мною, коло спуску до пам'ятника Святому Володимирі. Дивилися мені в очі й матюкалися. Хто доведе, що білки не лаються, їхньої мови все одно ніхто не розуміє. Я впевнений — матюкалися, бо кричали, мали суворий погляд і щось непристойне в повітрі лапами показували. Бо я свавільно не ділився

[3]

з ними шоколадкою з горішками, сам точив. Кажу: «Ні, малі, шоколад — це моя доза щастя, до того ж бельгійський. Ви ж київські білки, українки, вам таке не зайде...»

Ось такою дурнею займаюся вже другу годину поспіль. З білками розмовляю, дражню собак, вдивляюся в очі воронам. Намагаюся загіпнозувати. Здається, одна таки повелася, сказала «Кар-кар, чувак» і впала... А може, й не впала, хтозна. Чекаю на отця. Не на свого біологічного, не те подумалося вам, на духовного, а для вірян він буває ближчим і важливішим. Якби в школі дали твір на тему: «Ваш панотець», то уявляю, що про нього понаписував би, учителі, як сказав би Вітя-Надо-Вийті Януковіч, випали б «у полний афігей». Нетиповий отець, нестандартний, прямо скажемо.

Я й сам довго випадав від нього. А знайомі ми давно, дуже, половину мого життя, років 14–15. Мабуть, так. До Храму Святої Варвари у Херсоні, де він служив, я прийшов школярем. «Молодой і діяльний попик» — таку характеристику дали йому «афганці», місцеві учасники радянської інтервенції до далекої азійської країни в не менш далеких 1980-х. Звідки він їх там знав, де перетинався — питання риторичне. Місто невелике, активному батюшці в ньому завжди було місця замало, тож на всю його шир розкинувши руки, панотець, частенько, в прямому й переносному значенні, потрапляв на зуби різним персонажам: місцевим діячам, політикам і подібній публіці.

Так ось... Про що це я? А-а, «афганці»... А я їх звідкіля знаю? Був у мене період пошуку себе, у добу статевого дозрівання не міг визначитися — сильним я хочу бути чи розумним. Вирішив по-соломонівськи — буду сильно розумним. І хотів ще приткнутися до якихось патріотів. Ось мої одно-класники до них і направили. Утім, швидко мені там набридло, історії, які вони розповідали про свої подвиги, м'яко кажучи, або не вражали правдивістю, або вражали занадто цинічним натуралізмом розправ з мирним населенням. Похвальба колоніальними каральними рейдами — не найкраще, що можна почути в шкільному віці. Тож я дременував якомога далі від тих «інтернаціоналістів» і дяку маю до них лише за те, що познайомили з отцем.

Наша перша зустріч шокувала моє уявлення про служителя культу. Молодий, років 30 йому тоді було, а вигляд мав на зовсім юні 18. Підрясник, хрест — наче все як треба, але одразу стрільнув у мене 50 гривень зі словами: «Сударь, імейте состраданіє, батюшке нужнее, для дела» — тоді він ще спілкувався російською. Досі не віддав, до речі. А головне, щойно я переступив поріг храму й відкрив рота, щоб привітатися, одразу почув: «Не надо, я вас і так уже люблю» й запропонував вступити до молодіжної регіональної християнської організації «Анастасіє». Він її створив й очолив, як загалом усі свої попередні й наступні проекти.

Одразу озвучив бонус за вступ: «Найду тебе харошую девушку, а то будеш, как гавно в прорубе

болтатся, а так — женишся і всьо чікі-пікі». Я йому: «Мені 15 років, батюшка, я вас взагалі вперше бачу». Та це не применшило його запалу: «Не беда, Ромео і Джульєтте скільки було? А кого-то мати вообщє в 13 роділа, так что не отлинівай, сделаєм, без проблем».

Додам, що панотець неодноразово «одружував» і мене, і моїх друзів, заманював нас до активної християнської волонтерської діяльності гарними дівчатами й обіцянками миттєвого щастя. Виходило по-різному, хтось підключався, комусь отець про-рокував швидке розлучення після одруження, або інші проблеми за недостатню ревність та активність.

До речі, того дня він, закінчивши промову, вручив мені пакунки з подарунками для дітей і свій священничий головний убір, щоправда, попередив: «Не вздумай одєть на голову — попом станєш». Як я тоді перелякався і все боявся ненароком вдягнути. Їхали, як виявилось, до місцевого притулку-розподільника для неповнолітніх. До таких місць та їх жителів я дуже швидко призвичаївся, бо вони були під постійною опікою отця, а отже, і нас, його пастви. Я навіть встиг стати хрещеним братом «хорошого мальчіка, которого подставілі, не намного, лет на 15 усіленного режима». Колишній спортсмен років 45, «браток» з 1990-х, який у колонії навернувся до Бога й вирішив охреститися, а отець тут як тут.

До нього тягнулися різні персонажі «з минулим». Колишні бандити, вояки зниклих імперій, ті, кого викинуло на узбіччя життя або, навпаки, такі, хто

вирвав зубами місце під сонцем, але всі — складні люди. Був Толя-спецназ — десантник, спортсмен, людина з загостреним почуттям справедливості: з виховною метою міг тримати в підвалі гаража податкового інспектора-хабарника. Він любив отця й одного разу, будиши напідпитку, оригінально зізнався в цьому: стрибав на капоті машини й кричав: «Поп, я тебе люблю!» Для мене побачене було стресом. Тим часом на обличчі отця навіть тінь не промайнула, наче так і має бути, що в центрі міста, вночі, бугай стрижений «під площадку», кілограмів за 100 м'язової маси, стрибає, кричить і плаче. А вже коли вони разом співали про «маленькую дівочку со взглядом волчиці, которая могла бити самоубійцей», я зрозумів, у чому секрет їхніх стосунків, чому такі різні люди приходять до нього, зважають на його слово. Він приймав їх такими, якими вони є, не за-суджував і вмів вислухати. У світі байдужості й не-терпимості це дорого вартує.

Крім цього, він навчав мене багато чого. Щоправда, учень з мене вийшов не дуже, так собі... Хоч, попри мій важкий і запальний характер, йому завжди вдавалося достукатися до совісті. Один випадок особливо заліг у пам'ять. Це сталося у день мого 18-річчя. До того я думав, що сила вирішує все. Десь так і було. Усі «не такі» мають стати «правильними» — такими, як хочеться мені. Отець зміг позбавити мене хибних переконань наче мимохить, сказавши: «Мені немає особливо чого подарувати тобі на день народження, тримай пораду: підор і гей — це речі кос-

мічно не схожі. Бо перший — то не про сексуальну ідентичність, то про стан душі. Скоріш за все, геєм ти не станеш. А якщо ображатимеш інших, до того ж слабких — першим стати тобі гарантовано». Я почув його. Це змінило мене. Навчило розуміти, хоч трохи співчувати.

Стоп, стоп, стоп... Що ти тут понаписував? А ну віддай, я кажу — віддай! Дай почитаю. Хочу почитати, дай, кажу. А-а, от гівнюк... Ти чого? Про священників треба благосно писати, як про вчителів мудрості. Зрозумів? Ні, не зрозумів. От тому все маю робити сам. Гаразд, покину свої важливі справи й писатиму цю книжку замість тебе. Вона ж має бути правдивою і повчальною. Та-ак... Згідно з ученням... Що? Куди?

Це я вирвав клавіатуру. Перепрошую, шановні читачі. Отець таки несподівано прийшов, через плече побачив мої записи й одразу почав командувати. Ви не дивуйтеся, у нас так постійно. Ну, отче, не відбирайте...

Так-так, читачі, ви цього не слухайте. Він вам набреше. Ану, годі! Гаразд, компроміс — творити мемо разом, бо ти тут понаписуєш про мене, а рукописи ж не горять, так Падре й увічниш...

Чекайте, отче, добре — нехай буде гра у дві руки, але, чур, по-чесному: я пишу — ви розповідаєте.

«Магіла» — отець схрещує пальці на лівій і прикладає праву до серця. Якщо вже так заприсягнув, слова дотримується. Потроху не сумніваюся.

— Отче, ви хоч привіталися б, ми ж стільки років не бачилися.

— А-а-а, ну привіт.

Ось так завжди, триста років минуло, а він поводитьсь так, наче вчора каву пили.

— До речі, про каву. Пішли. Он кав'ярня. Бачиш? «Кава на двох». Розмовляємо удвох, отже, й кава на двох.

«Ги-ги-ги» — сміємося, обіймаємося, потискуємо руки і йдемо до затишної місцини на Трьохсвятительській вулиці, яку уподобав панотець. Забігаючи наперед, скажу, — саме там, між філіжанками й кексами писатиметься більшість сторінок цієї книжки.

Сіли. Роздивляюся отця. Змінився. За плечима дев'ятирічна боротьба: революція, Донбас, велике вторгнення... У формі. Бушлат. Берет. Шеврон та емблема легендарної тридцятки. Від початку війни на Сході він у ній капеланом — у 30-й окремій механізованій бригаді імені князя Костянтина Острозького. Знаменита, елітна, пройшла вогонь 2014-го, проходить пекло 2022–2023-го... Що ще? Серезка у вусі. Хитрувато-добрий погляд. Як і зазвичай, замовляє капучино. Збоку «макар-великий» — стечкін 20-зарядний.

— От знову мені треба втручатися... До чого тут «макар»?

— Отче, бо так кажуть. Стечкін — збільшений варіант макарова...

— Хто каже?

— Усі власники стечкіна ображаються, коли його з «макаричем» рівняють. Ну, менше з тим... Збили мене, на чому я зупинився?

— От зовсім немає системності в тебе. Ти мене описував.

— А-а, саме так...

Так ось... Що я упустив? Головні елементи образу — вервиця з хрестом, капеланський шеврон на грудині бушлата. Отче, насправді не про вас йти-меться у книжці, а про двох ваших альтер его. Ось вони й будуть у фокусі. Не дивуйтеся. Фактично два розділи книжки, як два окремих твори, два окремих життя. Перший — про отця Сергія та його духовний і життєвий шлях, початок соціального служіння, а другий — про Падре, войовничу реінкарнацію, українського капелана доби великої визвольної війни.

Як, отче, пристаєте на пропозицію? По руках. Ну, файно. Пригоди починаються...

ОТЕЦЬ СЕРГІЙ

[■]

«Я вірю, що сонце є, навіть якщо воно не світить. Я вірю в любов, навіть якщо не відчуваю її. Я вірю в Бога, навіть якщо він мовчить».

Регіна Бретт

Початок

Місце появи на світ

У кожного воно, звісно, є. Не всі народяться в Парижі. Та й Париж не всім до вподоби. Хтось більше любить Гайсин чи Жмеринку. Інші доведуть вам, що народитися у Смілі під Черкасами — найбільше щастя і честь. Тут козацький край, тут гетьмани ступали своїми державними ногами, або їхні коні, не суть, головне — ступали. І отець мав місце свого початку. Щоправда, ніяким отцем тоді ще він не встиг стати ані духовно, ані фізично. Сином — так.

А прийшов у світ у далекому холодному краї, що на рубежах померлого нині радянського табору, ген

за Північним полярним колом. У місті, котре мало стати символом домінування на берегах Північного моря Російської імперії або держави Романових — іншої, попередньої спроби Москви утвердитися як велика світова сила.

Місто це — Мурманськ, до речі, заснували в переддень двох революцій 1917-го і руїни тієї таки імперії. Та воно встигло лише пару років поносити пафосну монархічну назву — Романов на Мурмані. Загалом край, де збудували місто, до історичної Лапландії належить. І назва Мурман ніяк не московитська, це так у давнину тутешніх скандинавів називали, мурмани — видозмінене від норманів — північних людей. Ось і узбережжя Баренцевого моря, а потім і увесь Кольський півострів так і прозвали.

Саме місто простяглося на десятки кілометрів уздовж берега Кольської затоки. Гарна місцина. Тераси, висоти, сопки. Чи не на половину покриті лісами. Уся номенклатура тобі від пахучих ялинок до листвяниці, лип і тополь. Річки, озера — тільки великих не менше чотирнадцяти, а ще ж джерела та стрімкі потічки.

Розташування та помірний клімат зробили Мурманськ стратегічно важливим цілорічним портом Півночі, форпостом Московії. От що-що, а віджимати мальовничі, родючі та багаті місцини орки усіх поколінь добре вміли, нюх у цих мерзотників на подібні штуки.

В агресивну лірику й оцінювальні судження впадаємо, куди без цього, якщо реально мерзотники.

Але стоп, не про те, а про лірику! Еге ж, знову про неї, правильніше — про духовну складову. І цим суворий північний край, розташований недалеко від казкової Норвегії, не був обділений. Поряд і довкола Мурманська з давніх-давен багато місць духовної праці. Тут і Абрамів мис, названий на честь монаха Абрама. На річці Печензі стояв колись Трифоновеченезький монастир. Та сама річка, де вперше місцевих хрестили. Багато інших лакун є тут, де квітла у старовину християнська віра.

Так і подумаєш собі «русскій край», «скрепи», як пишуть про той Мурманськ. Аж ні, гуляв там і український дух. Духи, правильніше. Південніше в Білому морі — Соловки. Ті самі, куди з початку XVIII століття царат зсилав наших. Там Калнишевський мучився за правду й віру.

Спасо-Преображенський монастир святих Зосіми й Саватія, перетворений московитами на фортецю. З радянських часів — СЛОН — «Соловецькій лагерь особого назначенія».

Жертви більшовиків, нових самозваних господарів життя, там і муку, і вічний спокій знаходили. Туди потекли людські потоки з благодатних полів України, загомонила на етапах козацька мова. Тож українськість там у духовному вимірі, поряд вона з тим краєм, де майбутній отець Сергій на світ з'явився, років за надцять до розпаду Союзу. Залітала, гадаю, не раз, щоб подивитися, що воно за Мурманськ, чи є тут чисті серця, українські душі. Недарма. Багато їх. І сім'я отця одна з таких.

Дитинство

Корінь усього — родина, ще глибше — рід. Панотець це добре знає. У його жилах кров різних слов'янських народів, та домінують два пасіонарних, тих, що сторіччями здобували свободу, — поляків та українців.

Як же тоді, спитаєте, батьківщиною нашого героя стала далека північ? Усе просто й банально — до Мурманська замолоду перебралася його мама. Там вийшла заміж і народила сина. Звична історія радянської доби. Тільки от не зовсім... Адже був ще й південний вектор долі майбутнього панотця. Грузія. Батумі, вулиця Піросмані, названа на честь видатного художника, тут то й творилося мистецтво духовного спрямування і великої ваги у долі хлопака. На благословенній землі Сакартвело, де державність майже така стародавня, як і гори, а гордість вища навіть за них, християнська віра глибша й традиційніша за води річки Кури.

Бабуся Сергія там жила, звали її Марія. Вона опинилася у Грузії в 1945-му, рятуючись від можливого арешту в Україні. Чоловіка було репресовано, помер у сталінському таборі в 1953-му.

Окрім неї в Батумі зібралася чималенька діаспора українців. Усі вони були набожними, жили однією мрією: повернутися колись до берегів Дніпра. У цій компанії бабуся Марія відігравала роль організатора та лідера. В імprovізованому емігрантському жіночому колі хлопчина отримував уроки національної гідності та морального виховання.

Можна припустити, що саме бабуся стала першим і найголовнішим взірцем поведінки й мислення, поряд з матір'ю, звісно. Серед сонячних лук і теплого моря Аджарії хлопець проходив школу відповідальності, отримував не лише заохочення, а й покарання. Так, у ранньому дитинстві, граючись удома, майбутній отець полюбляв бешкетувати поблизу ікон, хреста, лампадок. За це йому згодом довелося відчути сором провини. Іншим разом у храмі під час Богослужіння майнув за Царські ворота. Однак священник заборонив бабусі карати хлопчика, натомість передрік йому бути панотцем...

Мама не мала такого релігійного фундаменту та ревності, як бабуся Марія, утім, і вона подавала духовний приклад. Молилася. Ба більше, під час відвідань Грузії з радістю бралася за миття підлоги у храмах Батумі, вважаючи це великою честю для себе. От вже справді — стежте за діями, вони формують, слова ж часто не значать нічого.

У дитинстві він відчував сакральний страх до «Бога, що живе в барі». Хлопчик часто бачив, як батьки відчиняли бар — він був частиною меблевої стінки, і промовляли слова молитов. Тож коли нікого не було поряд, дитина робила те саме, шепочучи завчені напам'ять речення та словосполучення, сповненні, як тоді видавалося, магізму. До «Бога в барі» хлопець повертався навіть подумки, коли стояв перед дилемою добрих і злих вчинків. І це неодноразово стримувало.

Уже наблизившись до підліткового віку, Сергій з подивом дізнався, що подібні молитовні місця є здебільшого в тих його однокласників, родини котрих переселилися з українських земель.

З початком горбачовської «перебудови», лібералізацією режиму імперії зла, народ потягнувся до храму. І тут знову зіграв вирішальну роль виховний аспект його величності прикладу. Разом з однолітками Сергій заходився допомагати місцевим мурманським священникам відбудовувати занедбані святині. Тож замість того, щоб перепочити вдома після уроків, хлопці стрімголов летіли до церковних будівель і, роздягнувшись до спіднього, щоб не забруднити шкільної форми, завзято носили дошки для риштування, прибирали будівельне сміття.

Саме тоді в житті нашого героя з'явилися досвідчені духовні наставники-священнослужителі. Зокрема, до таких належав уродженець Львівщини отець Георгій. Від нього отримував літературу, нею ділився з товаришами, а ще організовував зустрічі панотця з учнями школи.

У дитячі роки довелося навіть постраждати за віру. Свого часу його переслідувала завуч (та сама, яка потім просила організувати бесіди з батюшками). Якось на уроці математики дитина дістала образок Святого Миколая і ревно молилася. Завуч, що була вчителем точних предметів, побачила це, і замість удати, що нічого не помітила, підняла хлопчика на публічний осміх і потягнула до директорки. Та, навпаки, порадила краще ховати святі для нього

речі. І це в роки брежнєвського застою, розгулу неосталінізму та атеїстичної реакції! Через призму нашого часу зрозуміло, що це був мужній вчинок, бо тоді така «політична близорукість» могла коштувати директрисі й посади, і партійного квитка... До того ж завуч не вгамувалася і вже не давала хлопцеві спокою. Проте її зусилля не увінчалися успіхом: він вистояв і віру зберіг. Маленький приклад християнського шляху в радянську добу. На жаль, не все закінчувалося тоді на позитиві, далеко не все...

Повсякденна містика

Як герой розповіді став на шлях віри, а на горизонті його життя замайорів священничий хрест, ми більш-менш зрозуміли з попередніх оповідань, як і про роль родини в становленні його особистості. Та, гадаю, у книжці для широкого читача, та ще й зазвичай далекого від церковного світу чи духовного споглядання, обов'язково має бути історія про дива, містику якщо хочете.

Для вірян усе очевидно — дива, приклади надприродного втручання у хід подій і стан речей то є, якщо не норма, то цілком властива Божественному Промислу річ. Тому-то, отче, може, треба докладніше про містичну складову? Адже ваш досвід багатий на такі факти.

Зміст

[■]

ЙОГО ЗВУТЬ ПАДРЕ	3
Кава, вервиця, стечкін	3
ОТЕЦЬ СЕРГІЙ	11
Початок	11
Повсякденна містика	17
Гарячий зимовий день	28
Хай живе Ірландія!	35
Семен — колишній прапорщик	39
Коротка повість онковідділення	45
Примари в розплющених очах	57
Розмова в дощ	62
ПАДРЕ	64
Народження	64
Галерея облич	69
Німий солдат	75
Перший день	78
Як ми розминулися з Падре в осінньому Херсоні	79
Воїн з усмішкою янгола	89
Символ покоління	96
Жертви	103
Два вечори	109

Монолог нарцисичного поїзда	114
Чи є забуття?	121
Смак війни	124
Кілька коротких розповідей	128
Прапор на клаптику паперу	139
Лист з полону	143
Щоденник люті.	145
Пес та будинок.	156
Людина жила	162
Думки вголос	165
220 метрів.	171
Там, куди ведуть усі дороги	175
ПРИТЧІ ТА РОЗДУМИ ВІД ПАДРЕ.	179
Дві казки	179
Монах та ікона.	187
Про Христа, який гуляв з пияками	190
ДІАЛОГИ ПРО НАЙВАЖЛИВІШЕ	194
I	194
II	196
III	199
IV.	200
V	202